

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ПСИХОЛОГІЯ МАЛИХ ГРУП”
(для магістрів)

МАУП

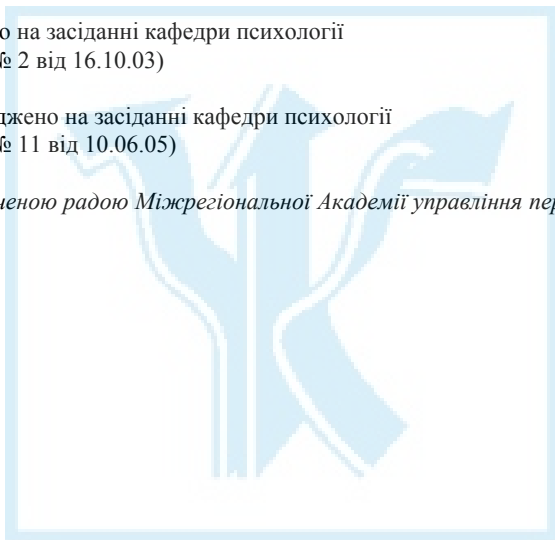
Київ 2005

Підготовлено кандидатом психологічних наук, доцентом *О. Л. Туриніною*

Затверджено на засіданні кафедри психології
(протокол № 2 від 16.10.03)

Перезатверджено на засіданні кафедри психології
(протокол № 11 від 10.06.05)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Туриніна О. Л. Навчальна програма дисципліни “Психологія малих груп”
(для магістрів). — К.: МАУП, 2005. — 14 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Психологія малих груп”, питання для самоконтролю студентів, теми контрольних робіт, а також список рекомендованої літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2005

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна “Психологія малих груп” входить до програми професійної підготовки студентів-психологів.

Мета вивчення курсу — розширити діапазон теоретичних знань з основних проблем, напрямів розвитку малих груп і методів, що застосовуються при їх дослідженні, а також сформувати у студентів практичні вміння та навички володіння методами діагностики особливостей малих груп.

Знання в галузі психології малих груп дають можливість на практиці застосувати комплексні методи з їх вивчення, розробляти і здійснювати програми соціально-психологічних досліджень.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН вивчення дисципліни “ПСИХОЛОГІЯ МАЛИХ ГРУП”

№ пор.	Назва теми
1	Теоретико-методологічні та історичні аспекти дослідження малої групи
2	Динамічні процеси в малій групі
3	Мала група як сукупність суб'єктів взаємодії
4	Методи дослідження малих груп
5	Прикладні аспекти психології малої групи
6	Проблеми управління малою групою

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ до вивчення дисципліни “ПСИХОЛОГІЯ МАЛИХ ГРУП”

Тема 1. Теоретико-методологічні та історичні аспекти дослідження малої групи

Місце психології груп в соціальній психології.

Головні ознаки групи: цілі і завдання діяльності; зміст і характер діяльності; усвідомлення членами групи своєї приналежності до неї; певний тип стосунків між членами групи; визначеність ролей, які виконують певні індивіди; виділення лідерів.

Функції групи: соціалізація, інструментальна, експресивна, підтримуюча.

Основні параметри групи: композиція (склад) групи; система ролей; статус у групі; структура групи.

Теоретичні підходи до дослідження груп у вітчизняній та зарубіжній психології.

Генезис і розвиток малої групи.

Детермінанти виникнення малої групи.

Класифікація груп.

Основні напрями дослідження малих груп. Теорія поля (К. Левін). Інтераціоналістична концепція. Теорія систем. Соціометричний напрям (Дж. Морено, Я. Л. Коломінський). Психоаналітична орієнтація (З. Фрейд). Загальнопсихологічний підхід. Емпірико-статистичний напрям (Р. Коттел). Формально-модельний підхід. Теорія підкріплення (Д. Хоманс, Д. Тібо, Г. Келлі).

Діяльнісний підхід (А. В. Петровський, М. Г. Ярошевський, Г. М. Андреева). Параметрична концепція (Л. І. Уманський, А. С. Чернишов, О. Н. Лутошкін). Організаційно-управлінський підхід (Є. С. Кузьмін).

Поняття про стійкість і час функціонування групи.

Фактори групової динаміки. Параметричний підхід до динаміки групового розвитку Л. І. Уманського (група-конгломерат, колектив, антиколектив); фази розвитку групи за І. Ялом і К. Хеком: фаза адаптації, фаза активної роботи, фаза цілеспрямованої діяльності; фаза розвитку за А. В. Петровським і В. В. Шпалінським.

Поняття про референтну групу. Теорії референтних груп Т. Хаймена, Ч. Кулі, В. Джеймса.

А. В. Петровський про референтність як феномен міжособистісних стосунків.

Література [5; 6; 8; 11; 12; 19; 20; 22; 23; 31; 35; 43]

Тема 2. Динамічні процеси в малій групі

Поняття про групову динаміку та групові процеси.

Механізми групової динаміки: розв'язання внутрішньогрупових суперечностей; "ідеосинкразичний кредит"; психологічний обман.

Основні елементи групової динаміки: цілі групи; норми групи; структура групи; проблема лідерства; групово згуртованість; фази розвитку групи.

Групові норми та нормативна поведінка як стандартизовані правила поведінки і соціальні санкції.

Причини виникнення групової норми: переслідування спільної мети, прагнення до збереження стабільності групи, наслідування спільної мети, наслідування інших груп, страх перед санкціями.

Дослідження нормативного впливу групової більшості; експерименти М. Шеріфа, С. Аша.

Поняття про “конформізм”, “конформність”. Г. Келмен про рівні конформної поведінки. Психологічна сутність поняття про “нонконформізм”. Поняття про інтеракціоністську модель групового впливу. Умови впливу меншості на групу та її тактичні засоби.

Групова згуртованість. Фактори, що впливають на процес згуртованості групи. А. Лотт і Б. Лотт про згуртованість як міжособистісну атракцію та причини її виникнення.

Згуртованість за Д. Картрайтом як результат мотивацій групового членства. Згуртованість за А. В. Петровським як ціннісно-орієнтаційна єдність.

Література [3; 7; 11; 17; 18; 24; 26; 34; 38; 40; 44]

Тема 3. Мала група як сукупність суб'єктів

Поняття ролі та рольової поведінки особистості в групі. Інтеграція та дезинтеграція рольової структури особистості. Стадії розвитку ролі: зразок ролі, модель ролі, рольова поведінка, стиль рольової поведінки. Концепція рольової поведінки (А. А. Налчаджян).

Стиль рольової поведінки та його особливості.

Поняття про “позицію особистості” за А. Адлером. Соціологічний та психологічний підходи до розуміння позиції особистості, вплив позиції особистості на формування рис характеру.

Установка як компонент позиції особистості. Соціальна установка, її функції. Атиюд: когнітивний, афективний, поведінковий компоненти.

Система взаємостосунків у малій соціальній групі.

Структура особистих взаємостосунків (Я. Л. Коломінський). Типи взаємостосунків за Т. А. Репіною. Ділові та особисті стосунки, їх структура.

Література [1; 3; 4; 9; 11; 16; 18; 20; 23; 26; 28; 32; 39; 41; 45]

Тема 4. Методи дослідження малих груп

Спостереження та бесіда у дослідженні міжособистісних стосунків і спілкування в малих групах.

Особливості застосування схеми спостереження О. Залужного. Психологічна характеристика схеми В. Бейлза.

Соціометричний метод та його аналіз. Підготовка та особливості проведення. Специфіка вибору критеріїв. Особливості вибору форми експерименту з урахуванням вікових категорій.

Метод аутосоціометрії та специфіка його застосування.

Референтометрія як метод вивчення ціннісно-орієнтаційної єдності особистості і групи.

Застосування проєктивних методик для дослідження міжособистісних взаємостосунків у групі.

Особливості проведення методики спостереження “одномоментних зрізів” реального спілкування.

Діагностика основних тенденцій поведінки в реальній групі та уявлень особистості про себе (В. Стефансон).

Особливості застосування методики К. Томаса.

Методика оцінювання психологічної атмосфери в колективі А. Фідпера та її аналіз.

Експрес-методика вивчення соціально-психологічного клімату в колективі О. С. Михалюка і А. Ю. Шатило.

Методика діагностики соціально-психологічних установок особистості в мотиваційно-потребнісній сфері О. Ф. Потьомкіної.

Обробка результатів соціально-психологічного дослідження малих груп. Кількісні та якісні показники міжособистісних стосунків у малих групах.

Література [1; 10; 14; 30; 34; 38; 39; 44; 46]

Тема 5. Прикладні аспекти психології малої групи

Соціально-психологічні аспекти командотворення. Поняття “команди” в соціальній психології. Основні характеристики команди. Види команд. Стадії розвитку команди. Основні підходи до командотворення.

Тема 6. Проблеми управління малою групою

Поняття про лідерство та керівництво.

Теорії походження лідерства та керівництва. Особистісна теорія лідерства (теорія рис, теорія великих людей). Харизматичний лідер. Ситуаційна теорія лідерства. Проблема лідерства і поведінка керівника. Синтетична теорія лідерства. Стили лідерства та керівництва. Модель типології лідерства Б. Д. Паригіна. Типологія лідерства К. Левіна. Модель керівництва Ф. Фідлера.

Поняття про статус особистості у групі: правовий, економічний, політичний, професійний, особистісний, його стабільність і динамічність. Статусні права та обов'язки. Авторитет і статус особистості. Престиж і статус. Поняття про заданий та досягнутий статус особистості. Психологічна характеристика суб'єктивного та об'єктивного статусів. Міжособистісна сумісність як взаємне прийняття парт-нерів по спілкуванню і спільній діяльності. М. Шоу про потребнісну та поведінкову сумісність.

М. М. Обозов і А. М. Обозова про структурну і функціональну сумісність. Р. М. Кричевський та І. Б. Антонова про сумісність, пов'язану з двома видами групової діяльності: інструментальною та емоційною. Групова сумісність як показник згуртованості групи, злагодженості, спрацьованості.

Поняття про групові конфлікти, їх види. Роль соціальної напруженості у виникненні групових конфліктів. Основні підходи до вивчення проблеми міжособистісного конфлікту: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, організаційний. Причини групових конфліктів. Умови усунення конфліктів. Способи розв'язання конфлікту.

Література [1; 2; 4; 10; 12; 17; 19; 20; 24; 25; 42; 46]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ СТУДЕНТІВ

1. Місце психології груп у соціальній психології.
2. Головні ознаки групи.
3. Функції групи, їх характеристика.
4. Основні параметри групи, їх характеристика.
5. Теоретичні підходи до дослідження груп у вітчизняній і зарубіжній психології.
6. Основні напрями дослідження малих груп.
7. Генезис і розвиток малої групи.
8. Детермінанти виникнення малої групи.
9. Класифікації малих груп, їх характеристика.
10. Фактори групової динаміки.
11. Поняття про стійкість і час функціонування групи.

12. Фази розвитку групи, їх характеристика.
13. Поняття про референтну групу. Теорії референтних груп.
14. Динамічні процеси в малих групах.
15. Поняття про групову динаміку та групові процеси.
16. Механізми групової динаміки, їх характеристика.
17. Основні елементи групової динаміки, їх характеристика.
18. Поняття про групові норми.
19. Соціально-психологічні явища в малих групах, їх характеристика.
20. Поняття про “конформізм”, “конформність”, “нонконформізм”.
21. Поняття про інтеракціоністську модель групового впливу.
22. Умови впливу меншості на групу та її тактичні засоби.
23. Поняття про групову згуртованість.
24. Фактори, що впливають на процес згуртованості групи.
25. Згуртованість як результат мотивації групового членства.
26. Згуртованість як ціннісно-орієнтаційна єдність.
27. Поняття про лідерство та керівництво.
28. Теорії походження лідерства та керівництва.
29. Поняття про статус особистості у групі.
30. Статусні права та обов’язки члена групи, їх психологічний аналіз.
31. Поняття про авторитет і статус особистості в групі.
32. Поняття про престиж і статус особистості в групі.
33. Поняття про міжособистісну сумісність у групі.
34. Психологічна характеристика структурної та функціональної сумісності.
35. Групова сумісність: загальна характеристика.
36. Поняття про групові конфлікти, їх види.
37. Роль соціальної напруженості у виникненні групових конфліктів.
38. Фактори, що впливають на соціометричний статус особистості в групі.
39. Умови усунення конфліктів у групі.
40. Способи розв’язання конфлікту в групі, їх характеристика.
41. Поняття ролі та рольової поведінки особистості в групі.
42. Поняття про інтеграцію та дезинтеграцію рольової структури особистості.
43. Поняття про соціометричний статус особистості у групі.
44. Стиль рольової поведінки, його особливості.
45. Соціологічний та психологічний підходи до розуміння позиції особистості.
46. Вплив позиції особистості на формування рис характеру.

47. Установка як компонент позиції особистості.
48. Поняття про соціальну установку та її функції.
49. Поняття про атитюд.
50. Система взаємостосунків у малій групі, їх характеристика.
51. Поняття про ділові та особистісні взаємостосунки, їх характеристика.
52. Соціально-психологічні аспекти командотворення.
53. Поняття “команди” в соціальній психології.
54. Характеристика команди.
55. Види команд, їх характеристика.
56. Стадії розвитку команд, їх характеристика.
57. Основні підходи до командотворення.
58. Методи дослідження малих груп: загальна характеристика.
59. Спостереження та бесіда у дослідженні міжособистісних стосунків і спілкування в малих групах.
60. Особливості застосування схеми спостереження О. Залужного у дослідженні малих груп.
61. Психологічна характеристика схеми В. Бейзла при дослідженні малих груп.
62. Соціометричний метод та його аналіз, підготовка та особливості проведення.
63. Метод аутосоціометрії, специфіка його застосування.
64. Референтометрія як метод вивчення ціннісно-орієнтаційної єдності особистості і групи.
65. Застосування проєктивних методик для дослідження міжособистісних взаємостосунків у групі.
66. Особливості проведення методики спостереження “одномоментних зрізів” реального спілкування.
67. Діагностика основних тенденцій поведінки в реальній групі та уявлень особистості про себе (В. Стефансон).
68. Особливості застосування методики К. Томаса при дослідженні малих груп.
69. Методика оцінювання психологічної атмосфери в колективі А. Фідпера та її аналіз.
70. Експрес-методика вивчення соціально-психологічного клімату в колективі О. С. Михайлюка і А. Ю. Шатило.
71. Методика діагностики соціально-психологічних установок особистості в мотиваційно-потребнової сфери О. Ф. Потьомкіної.

72. Обробка результатів соціально-психологічного дослідження малих груп.
73. Типи взаємостосунків у групі.
74. Характеристика компонентів атитюдів.
75. Поняття про установку в соціальній психології.
76. Основні підходи до вивчення проблеми міжособистісного конфлікту.
77. Причини виникнення групових конфліктів та їх аналіз.
78. Умови усунення групових конфліктів.
79. Механізми групової динаміки: загальна характеристика.
80. Елементи групової динаміки, їх характеристика.
81. Характеристика змісту поняття “групова динаміка”.
82. Фактори, що впливають на групову динаміку.
83. Фактори формування групи як суб’єкта спілкування.
84. Міжгрупова взаємодія як механізм формування соціальної психіки.
85. Соціальна напруженість як фактор порушення міжгрупової взаємодії.
86. Мала група як соціально-психологічний феномен.
87. Класифікації малих груп.
88. Основні ознаки та параметри групи, їх характеристика.
89. Функції групи, їх характеристика.
90. Фактори, що впливають на процес згуртованості групи.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Соціометричний підхід при вивченні внутрішньогрупових стосунків у малій групі.
2. Стратометрична концепція групової активності А. В. Петровського.
3. Програмно-рольова концепція М. Г. Ярошевського.
4. Аналіз теоретичних підходів до вивчення групи.
5. Класифікація малих груп, їх характеристика.
6. Механізми групової динаміки у різновікових групах.
7. Дослідження “групової динаміки” К. Левінім.
8. Параметричний підхід до динаміки групового розвитку Л. І. Уманського.
9. Нормативна поведінка членів групи та соціальні санкції.
10. Особливості конформної та неконформної поведінки у різновікових групах.
11. Вплив референтної групи на особистість у процесі соціалізації.
12. Згуртованість як міжособистісна атракція.

13. Згуртованість як результат групового членства.
14. Особливості міжособистісної сумісності в групі.
15. Групові конфлікти і шляхи їх розв'язання.
16. Соціально-психологічна характеристика груп і колективів.
17. Особливості використання методів дослідження малої групи.
18. Особливості застосування аутосоціометричного методу в роботі практичного психолога.
19. Особливості дослідження ціннісно-орієнтаційної єдності групи.
20. Лідерство в сучасних умовах розвитку суспільства.
21. Порівняльний аналіз типологій лідерства.
22. Харизматичний лідер: історичний екскурс.
23. Особливості застосування психодрами Я. Морено.
24. Вплив установки на поведінку особистості у групі.
25. Фрустрація та агресія у внутрішньогрупових стосунках.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Агеев В. С.* Межгрупповое взаимодействие: Социально-психологические проблемы. — М.: Изд-во МГУ, 1990. — 240 с.
2. *Алифанов С. А.* Основные направления анализа лидерства // Вопр. психологии. — 1991. — № 33. — С. 90–98.
3. *Андреева Г. М.* Социальная психология. — М.: Аспект-пресс, 2000. — 376 с.
4. *Аникеева Н. П.* Учителю о психологическом климате в коллективе. — М., 1983.
5. *Андреева Г. М.* Психология социального познания. — М., 1997.
6. *Ануфриева Н. М., Зелинская Т. Н., Зелинский Н. Е.* Социальная психология: Курс лекций. — К.: МАУП, 2000. — 136 с.
7. *Бобнев М. И.* Социальные нормы и регуляция поведения. — М.: Наука, 1978. — 311 с.
8. *Введение в практическую социальную психологию* / Под ред. Ю. М. Жукова, Л. А. Петровской, О. В. Соловьевой. — М., 1996.
9. *Власенко В. В.* Вчителі — учні: психологія взаємних оцінних ставлень. — К., 1995.
10. *Волков И. П.* Социометрические методы в социально-психологических исследованиях. — Л.: Изд-во ЛГУ, 1970. — 88 с.
11. *Десев Л.* Психология малых групп. — М., 1979.
12. *Донцов А. И.* Психология коллектива: Методологические проблемы исследования. — М.: Изд-во МГУ, 1984. — 208 с.
13. *Доценко Е. А.* Психология манипуляции. — М., 1996.

14. *Диагностика* социально-психологических характеристик групп / Под ред. В. Багрянцева. — М., 1999.
15. *Казмиренко В. П.* Социальная психология организаций. — К., 1993.
16. *Карнеги Д.* Как приобретать друзей и оказывать влияние на людей. — К., 1990.
17. *Ковалев А. Г.* Коллектив и социально-психологические проблемы руководства. — М., 1978.
18. *Коломинский Я. Л.* Психология взаимоотношений в малых группах: Общение и возрастные особенности. — Минск: Изд-во БГУ, 1976. — 350 с.
19. *Коломинский Я. Л.* Социальная психология школьного класса. — Минск, 1997. — 240 с.
20. *Коломінський Н. Л.* Психологія педагогічного менеджменту. — К., 1996.
21. *Кондратьев М. Ю.* Подросток в замкнутом круге общения. — М., 1997.
22. *Корнев М. Н., Коваленко А. Б.* Соціальна психологія: Підручник. — К., 1995. — 304 с.
23. *Кричевский Р. Л., Дубовская Е. М.* Социальная психология малых групп. — М.: Изд-во МГУ, 2001.
24. *Лидерство: психологические проблемы в бизнесе.* По материалам американских исследований / Под ред. Г. Н. Ушаковой. — Дубна: Фемекс, 1997. — С. 176.
25. *Лозанов И. Д.* Руководитель в трудовом коллективе. — М., 1989. — 75 с.
26. *Лутошкин А. Н.* Эмоциональные потенциалы коллектива. — М., 1988.
27. *Лутошкин А. Н.* Как вести за собой. — М.: Просвещение, 1978.
28. *Майерс Д.* Социальная психология. — СПб., 1999.
29. *Максименко С. Д.* Психологія в соціальній та педагогічній практиці: методологія, методи, програми, процедури. — К., 1998.
30. *Морено Дж.* Социометрия: экспериментальный метод и наука об обществе. — М., 2000.
31. *Методология и методы социальной психологии* / Под ред. Е. В. Шороховой. — М.: Наука, 1977. — 247 с.
32. *Обозов Н. Н., Щёкин Г. В.* Психология работы с людьми. — К., 1990.
33. *Павлено В. М., Таглин С. О.* Егнопсихологія. — К., 1999.

34. *Парыгин Б. Д.* Социально-психологический климат коллектива. — Л., 1981.
35. *Петровский А. В.* Социальная психология коллектива. — М., 1983.
36. *Петровский А. В., Шпалинский В. В.* Социальная психология коллектива. — М.: Просвещение, 1978.
37. *Платонов Ю. Н.* Психология коллективной деятельности. — М., 1990.
38. *Практикум з соціальної психології.* Навч. методич. посіб. / За ред. Л. В. Долинської. — К., 2001.
39. *Реан А. А., Коломинский Я. Л.* Социальная педагогическая психология. — СПб., 1999.
40. *Руденский Е. В.* Социальная психология: Курс лекций. — М.: ИНФРА-М, 2000. — 224 с.
41. *Стрессы в повседневной жизни детей // Наука і освіта:* Матер. к междунар. конгресу. Спецвыпуск. — О., 2000.
42. *Шакуров Р. Х.* Социально-психологические основы управления: Руководитель и педагогический коллектив. — М.: Просвещение, 1990. — 208 с.
43. *Шибутани Т.* Социальная психология / Пер. с англ. В. Б. Ольшанского. — Ростов н/Д: Феникс, 1998. — 544 с.
44. *Эйала Пайнс, Кристина Маслач.* Практикум по социальной психологии. — СПб.: Питер, 2000. — 528 с.
45. *Эриксон Э.* Идентичность: юность и кризис. — М., 1996.
46. *Як стати і бути лідером: поради психолога / Авт.-упоряд. В. Татенко.* — К., 1996.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни “Психологія малих груп”	3
Програмний матеріал до вивчення дисципліни “Психологія малих груп”	3
Питання для самоконтролю студентів	7
Теми контрольних робіт	10
Список рекомендованої літератури	11

Відповідальний за випуск
Редактор
Комп’ютерне верстання

*Н. В. Медведєва
Т. М. Тележенко
Т. Г. Замура*

МАУП

Зам. № ВКЦ-1600

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП